

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 27 september 2007
Ons kenmerk 38/5.8./2007011525
Behandeld door de heer J. Norder (0592) 36 56 40 en mevrouw I. van der Laan
(0592) 36 56 75
Onderwerp: Financiële Verkenningen 2007, de financiële positie van de Drentse
gemeenten in 2007

Geachte voorzitter/leden,

Ter kennisneming sturen wij u hierbij een exemplaar van het verslag Financiële
Verkenningen 2007, de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2007.

In dit verslag besteden wij aandacht aan de financiële positie van de Drentse gemeen-
ten in 2007, zoals blijkt uit de gemeentebegrotingen 2007 en de meerjarenramingen
2008 tot en met 2010.

In het verslag hebben wij, daar waar mogelijk, in de grafieken en tabellen naast de
gegevens van 2007 ook die van 2006 en 2005 opgenomen.
Het is onze intentie om het verslag de komende jaren nog verder te ontwikkelen zodat
er onder meer een beter beeld over meerdere jaren ontstaat van de ontwikkeling van
de financiële positie van de Drentse gemeenten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
gm/coll.

Financiële verkenningen 2007

De financiële positie van de
Drentse gemeenten in 2007

Financiële verkenningen 2007

De financiële positie van de
Drentse gemeenten in 2007

Gedeputeerde staten van Drenthe
September 2007

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	6
1 Financieel toezicht op de Drentse gemeenten in 2007	7
1.1 Gemeentebegrotingen 2007	7
1.2 Mate waarin voldaan wordt aan het BBV	8
1.3 Kerngegevens	8
1.4 Begroting 2007 gemeenschappelijke regelingen	8
2 De financiële positie van de Drentse gemeenten in 2007	9
2.1 Omzet	9
2.2 Reserves	9
2.3 Voorzieningen	11
3 Lokale lasten	12
3.1 Onroerende zaakbelastingen	13
3.2 Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)	14
3.3 Rioolrechten	15
3.4 Totale belastingdruk in 2007	15
3.5 Woonlasten in 2007 per huishouden	19
4 Ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten	23
4.1 Toezichtthema	23
4.2 Vernieuwd toezicht	23
4.4 Financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen	25
4.5 Brede rioolheffing	25
Bijlagen	
1 Meerjarenraming 2008-2010	28
2 Kerngegevens	29
3 Reservepositie 2005 - 2007	30
4 Voorzieningen	31
5 Opbrengsten OZB reinigingsheffingen en rioolrechten 2005 - 2007	32
5 Opbrengsten OZB reinigingsheffingen en rioolrechten 2005 - 2007 (vervolg)	34
6 Gemiddelde woningwaarde Drentse gemeenten 2007	36
7 Variabel onderzoek financiële begroting provincie Drenthe	37

Voorwoord

Voor u ligt de “Financiële verkenningen 2007” van de provincie Drenthe. Hierin doen wij verslag van de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2007, zoals blijkt uit de begrotingen van de gemeenten, en maken wij daar waar mogelijk een vergelijking met de financiële positie van de Drentse gemeenten in 2006 en 2005.

Met dit verslag beogen wij inzicht te krijgen in en een trendanalyse te maken van de ontwikkeling van de financiële positie van de Drentse gemeenten. Tevens maakt dit verslag het mogelijk om de cijfers van de Drentse gemeenten met elkaar te vergelijken.

Aan de hand van dit verslag informeren wij provinciale staten (PS) en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) jaarlijks over het door ons ingevolge de Gemeentewet uitgeoefende financieel toezicht op de Drentse gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Daarnaast biedt het verslag de Drentse gemeenten de mogelijkheid om zich onderling te vergelijken en geeft het verslag de laatste ontwikkelingen op het beleidsveld financieel toezicht op gemeenten weer.

Gedeputeerde staten van Drenthe

Inleiding

De informatie in dit verslag is gebaseerd op gegevens uit de gemeentebegrotingen 2007, de meerjarenramingen 2008 – 2010 en het door de Drentse gemeenten op ons verzoek ingevulde zogenaamde “Inlichtingenformulier Begroting 2007”. Wij vragen de Drentse gemeenten jaarlijks om dit inlichtingenformulier in te vullen en tegelijk met hun begroting aan ons te sturen. Het inlichtingenformulier gebruiken wij in ons eerste fase begrotingsonderzoek; het geeft essentiële informatie over het wel of niet sluitend zijn van de gemeentebegroting en de meerjarenraming.

In dit verslag besteden wij aandacht aan de financiële positie van de Drentse gemeenten, de lokale lasten en de ontwikkelingen rond het financieel toezicht. Om een beeld over meerdere jaren te geven hebben wij daar waar mogelijk in de grafieken en tabellen naast de gegevens van 2007 ook die van 2005 en 2006 opgenomen (alleen daar waar dit toegevoegde waarde heeft). Op deze wijze is het mogelijk een trendanalyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Drentse gemeente over meerdere jaren weer te geven.

Hoofdstuk 1 gaat in op het door gedeputeerde staten van de provincie Drenthe uitgeoefende toezicht op de begrotingen 2007. Vervolgens behandelt hoofdstuk 2 de financiële positie van de Drentse gemeenten. Dit hoofdstuk gaat in op de omzet in 2007 en de stand van de reserves en voorzieningen. Hoofdstuk 3 bevat de lokale lasten. Hierbij komen in het bijzonder de onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrechten), rioolrechten en belastingdruk aan de orde. Bij de belastingdruk wordt ingegaan op de belastingdruk per gemeente per inwoner, de totale belastingdruk per gemeente en de belastingdruk in elke gemeente voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van een standaardwoning, uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in de diverse gemeenten en uitgaande van een huurwoning. Hoofdstuk 4 gaat tot slot in op de (te verwachten) ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten.

In de bijlagen zijn de tabellen opgenomen, waarnaar in de verschillende hoofdstukken wordt verwezen.

Dit verslag is eveneens op Internet beschikbaar: www.drenthe.nl

1 Financieel toezicht op de Drentse gemeenten in 2007

1.1 Gemeentebegrotingen 2007

Voor 2007 is geen van de 12 Drentse gemeenten onder preventief toezicht, dat wil zeggen toezicht vooraf, geplaatst. Ook in 2005 en 2006 gold voor alle Drentse gemeenten het repressieve toezichtregime. Tabel 1 geeft de ontwikkeling aan van het aantal repressieve en preventieve gemeenten sinds 2002. Tevens geeft de tabel aan waarom er sprake was van preventief toezicht.

Tabel 1 Ontwikkeling van het aantal repressieve en preventieve gemeenten vanaf 2002

Jaar	Repressief	Preventief	Preventief financiële situatie	Preventief inlevertermijnen
2002	12	0	0	0
2003	12	0	0	0
2004	10	2	2*	1
2005	12	0	0	0
2006	12	0	0	0
2007	12	0	0	0

* Eén gemeente had én geen sluitende begroting en/of meerjarenraming én zich niet aan de wettelijke inzendtermijn gehouden.

Ter vergelijking geeft tabel 2 per provincie aan hoeveel gemeenten voor 2006 en 2007 onder preventief toezicht zijn geplaatst.

Tabel 2 Aantal repressieve en preventieve gemeenten in 2006 en 2007 op landelijk niveau

Provincie	Aantal gemeenten		Repressief		Preventief								
					Totaal		Financieel		Termijn		Herindeling*		
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	
Groningen	25	25	25	24		1		1					
Friesland	31	31	30	30	1	1	1	1					
Drenthe	12	12	12	12									
Overijssel	25	25	24	25	1				1				
Gelderland	56	56	49	53	7	3	3	2	4	1			
Flevoland	6	6	4	4	1	2	2	2					
Utrecht	29	29	26	26	3	1	2	1	1				
Noord-Holland	64	61	56	56	8	4	2	2	1		5	2	
Zuid-Holland	82	77	67	66	15	11	6	7	5		4	4	
Zeeland	13	13	12	12	1				1				
Noord-Brabant	68	68	68	68									
Limburg	47	40	33	32	14	14	3	3			11	11	
Totaal	458	443	406	404	52	37	19	19	13	1	20	17	
In %	100	100	89	92	11	8	4	4	3	0	4	4	

* Gemeenten worden het eerste jaar na een herindeling veelal onder preventief toezicht geplaatst.

Net als in 2006 sluiten ook dit jaar bij een aantal gemeenten de begrotingen of de (tussenvallende jaren van de) meerjarenramingen niet. Tevens heeft een aantal gemeenten hun begroting 2007 sluitend gemaakt met eenmalige dekkingsmiddelen. Uit de gegevens van het inlichtingenformulier blijkt dat alle Drentse gemeenten binnen de voor hun toegestane maximale

tarijfsstijging voor de OZB zijn gebleven. Er zijn voor 2007 dan ook geen ontheffingsverzoeken ingediend.

Alle Drentse gemeenten hebben er voor kunnen zorgen dat ze net als in 2005 en 2006 ook voor 2007 onder het repressieve toezicht vallen.

Voor een overzicht van de meerjarenramingen van de gemeenten verwijzen wij u naar bijlage 1.

1.2 Mate waarin voldaan wordt aan het BBV

Hoewel de gemeentebegrotingen 2007 wederom ten opzichte van die van 2006 en 2005 zijn verbeterd, constateren wij dat enkele gemeenten nog een verbetering kunnen maken. Dit blijkt met name uit de thematische onderzoeken die wij jaarlijks uitvoeren. Dit jaar is de financiële begroting aan een nader onderzoek onderworpen. Daarnaast heeft het ministerie van BZK gelet op de nieuwe regelgeving besloten om een jaarlijkse evaluatie financiële functie (JEFF) te houden. Ook voor deze evaluatie zijn de uitkomsten van het thematisch onderzoek gebruikt. Wij onderkennen dat bij het opstellen van de begroting en het naleven van de BBV-voorschriften meerdere aspecten een rol spelen. De begroting is een instrument van de gemeenteraad, en moet zodanig worden opgesteld opdat deze het voor de gemeenteraad vereiste inzicht biedt. Daarnaast is er het BBV dat voorschrijft welke informatie op welke plek in de begroting moet worden opgenomen. Dit kan resulteren in een aantal dubbelingen in de begroting.

1.3 Kerngegevens

Voor een aantal berekeningen in dit rapport is gebruik gemaakt van de kerngegevens van de Drentse gemeenten. Ter informatie zijn daarom in bijlage 2 de kerngegevens van de Drentse gemeenten opgenomen. Uit de kerngegevens blijkt de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten.

1.4 Begroting 2007 gemeenschappelijke regelingen

Financieel toezicht is niet alleen van toepassing op de gemeenten maar ook op de daarvoor in aanmerking komende gemeenschappelijke regelingen met een eigen begroting en jaarrekening. Voor het begrotingsjaar 2007 diende de vastgestelde begroting 2007 en de vastgestelde jaarrekening 2005 uiterlijk 15 juli 2006 (wettelijke termijn) te zijn ingezonden. In de gemeenschappelijke regelingen zijn bepalingen opgenomen die voorzien in afdekking van (exploitatie)tekorten via bijdragen van de deelnemers aan die regelingen. De begroting en de meerjarenraming zijn derhalve in beginsel altijd materieel in evenwicht. De overschrijding van de datum van inzending is bepalend voor de aard van het toezichtregime. In totaal zijn er voor het begrotingsjaar 2007 wegens overschrijding van de termijnen van inzending van de begroting en/of jaarrekening 3 gemeenschappelijke regelingen onder preventief toezicht geplaatst. De begrotingen van deze gemeenschappelijke regelingen zijn inmiddels goedgekeurd.

2 De financiële positie van de Drentse gemeenten in 2007

2.1 Omzet

Onder omzet wordt verstaan het totaal van de lasten, oftewel het totaal van de middelen die een gemeente besteedt aan de programma's in de begroting, exclusief toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. Tabel 3 geeft per gemeente voor 2005, 2006 en 2007 de totale omzet en de omzet per inwoner weer.

Tabel 3 Omzet begrotingen 2005, 2006 en 2007, totaal en per inwoner (in euro's)

Gemeente	Totaal			Per inwoner		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Aa en Hunze	43.062.008	41.508.837	44.584.564	1.700	1.629	1.742
Assen	180.965.800	184.644.000	175.851.000	2.884	2.913	2.748
Borger-Odoorn	49.940.637	47.989.393	52.581.712	1.895	1.821	1.999
Coevorden	88.055.417	85.446.385	84.293.000	2.423	2.345	2.322
De Wolden	44.904.000	44.779.000	49.642.000	1.879	1.881	2.084
Emmen	268.788.000	271.001.284	305.318.000	2.475	2.496	2.806
Hoogeveen	118.620.000	126.011.000	128.185.000	2.201	2.329	2.352
Meppel	65.826.000	66.294.000	73.127.000	2.164	2.170	2.344
Midden Drenthe	56.427.320	60.610.074	59.786.414	1.716	1.821	1.790
Noordenveld	49.634.000	51.863.000	64.481.969	1.568	1.635	2.028
Tynaarlo*	54.805.000	83.357.000	84.593.000	1.697	2.581	2.644
Westerveld	36.077.133	36.862.140	42.941.072	1.893	1.921	2.223
Totaal	1.057.105.315	1.100.366.113	1.165.384.731	24.494	25.543	27.081

* De stijging van de omzet bij Tynaarlo van 2005 op 2006 is te verklaren doordat het grondbedrijf met ingang van het begrotingsjaar 2006 in de (nieuwe) programmabegroting is opgenomen (programma14).

Uit tabel 3 volgt dat Emmen qua totale omzet in 2007 de hoogste omzet heeft. Daarna volgen Assen, Hoogeveen, Tynaarlo en Coevorden. De omzet per inwoner geeft een iets ander beeld: Emmen heeft de hoogste omzet per inwoner, daarna volgt Assen. Na Assen heeft Tynaarlo de hoogste omzet per inwoner en daarna volgen Hoogeveen en Meppel. Tynaarlo heeft met € 2.644,- een behoorlijk hogere omzet per inwoner dan Hoogeveen, met € 2.352,- aan omzet per inwoner.

2.2 Reserves

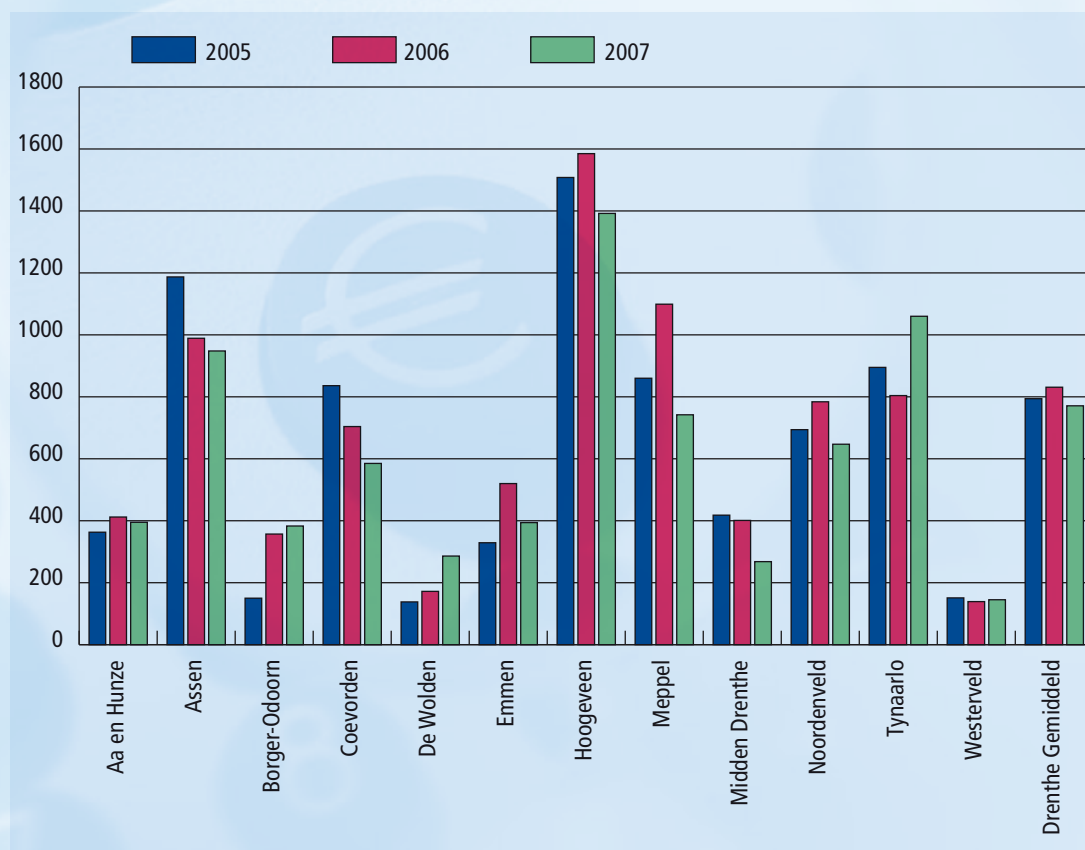
De algemene reserve en de stille reserves maken onderdeel uit van het weerstandsvermogen, naast andere zaken als het bedrag voor onvoorzien en de ruimte in de belastingcapaciteit. Het weerstandsvermogen is een essentieel onderdeel van de begroting van een gemeente. Volgens het BBV bestaat het weerstandsvermogen uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit, oftewel de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken, en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Grafiek 1 geeft per gemeente de hoogte van de reserves per inwoner* in 2005, 2006 en 2007 weer. Bij de berekening van de reserves per inwoner zijn wij uitgegaan van het niet geblokkeerde deel van de reserves, dus exclusief dat deel van de reserves waarvan de bespaarde rente wordt aangewend als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie. Overigens zijn de bestemmingsreserves wel meegerekend.

Uit de grafiek volgt dat de meeste gemeenten in 2007 lagere reserves hebben dan in 2006. Alleen bij de gemeenten Borger-Odoorn, De Wolden en Tynaarlo is sprake van een toename van de reserves. Bij de Drentse gemeenten is de gemiddelde reserve per inwoner in 2007 met € 60,- gedaald ten opzichte van 2006.

Net als in 2005 en 2006 heeft de gemeente Hoogeveen ondanks een afname de hoogste reserves per inwoner (€ 1.392,-). De toename bij de gemeente Tynaarlo is het grootst. Hiermee bezetten zij de 2e plek. De gemeenten Westerveld (€ 145,-) en Midden-Drenthe (€ 268,-) hebben de laagste reserves per inwoner. Voor een uitgebreid overzicht van de reservepositie van de gemeenten in 2005 - 2007 verwijzen wij u naar bijlage 3.

Grafiek 1 Reserves in 2005 - 2007 (in euro's per inwoner)

Zoals hiervoor al aangegeven heeft een (groot) deel van de reserves een bestemming, de zogenaamde bestemmingsreserves. Voor de besteding van deze gelden zijn de gemeenten politieke verplichtingen aangegaan, ze zijn bestemd voor een bepaald doel. Deze reserves zijn dus niet zonder meer vrij besteedbaar. Hetzelfde geldt voor reserves waarvan de rente wordt toegerekend aan de exploitatie; besteding hiervan heeft consequenties voor de ruimte in de exploitatie.

* We hebben er voor gekozen om de reserves van de gemeenten per inwoner weer te geven om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten. Dit geldt voor alle in dit verslag weergegeven grafieken.

Ter vergelijking: in 2007 is 57% van de totale reserves als bestemmingsreserve aangemerkt, in 2006 60% en in 2005 was dit 56%.

2.3 Voorzieningen

Voorzieningen zijn niet vrij aanwendbaar en behoren niet tot het weerstandsvermogen. Zij zijn bestemd voor afdekking van onder andere gecalculerde verplichtingen en verliezen en bestaande risico's.

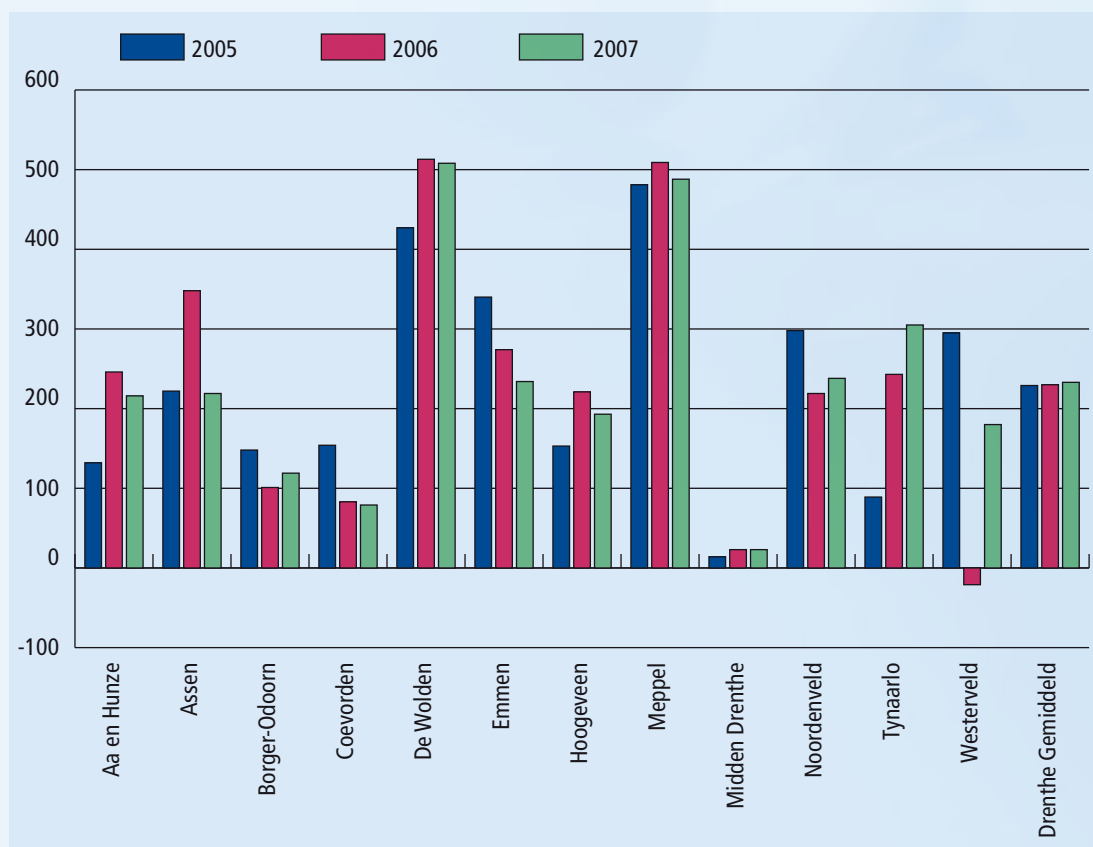
Grafiek 2 geeft voor elke gemeente de hoogte van de voorzieningen per inwoner weer in 2005, 2006 en 2007. Uit de grafiek volgt dat 7 van de 12 gemeenten in 2007 lagere voorzieningen hebben dan in 2006. Bij de gemeenten Borger-Odoorn, Noordenveld, Tynaarlo en Westerveld is in 2007 sprake van een toename van de voorzieningen en die van Midden-Drenthe zijn gelijk gebleven.

Het gemiddelde bedrag aan voorzieningen per inwoner van de Drentse gemeenten is in 2007 met € 3,- toegenomen ten opzichte van 2006, van € 230,- naar € 233,- gemiddeld per inwoner.

Net als in 2005 en 2006 hebben De Wolden en Meppel in 2007 het hoogste bedrag aan voorzieningen per inwoner, respectievelijk € 508,- en € 488,-. Midden-Drenthe en Coevorden hebben in 2007 het laagste bedrag aan voorzieningen per inwoner, respectievelijk € 23,- en € 79,-. Uit de grafiek blijkt tevens dat er bij Westerveld in 2006 sprake is van een negatief bedrag aan voorzieningen per inwoner, namelijk € -/ - 21,-. Dit wordt veroorzaakt door een negatieve voorziening voor riolering (het BBV staat dit toe). Westerveld heeft de negatieve voorziening voor riolering gedurende 2006 positief gemaakt. Dit blijkt ook uit de grafiek: het bedrag aan voorzieningen per inwoner van Westerveld is in 2007 ten opzichte van 2006 van € -/ - 21,- met € 201,- gestegen naar € 180,-.

Voor een uitgebreid overzicht van de voorzieningen van de gemeenten in 2005 - 2007 verwijzen wij u naar bijlage 4.

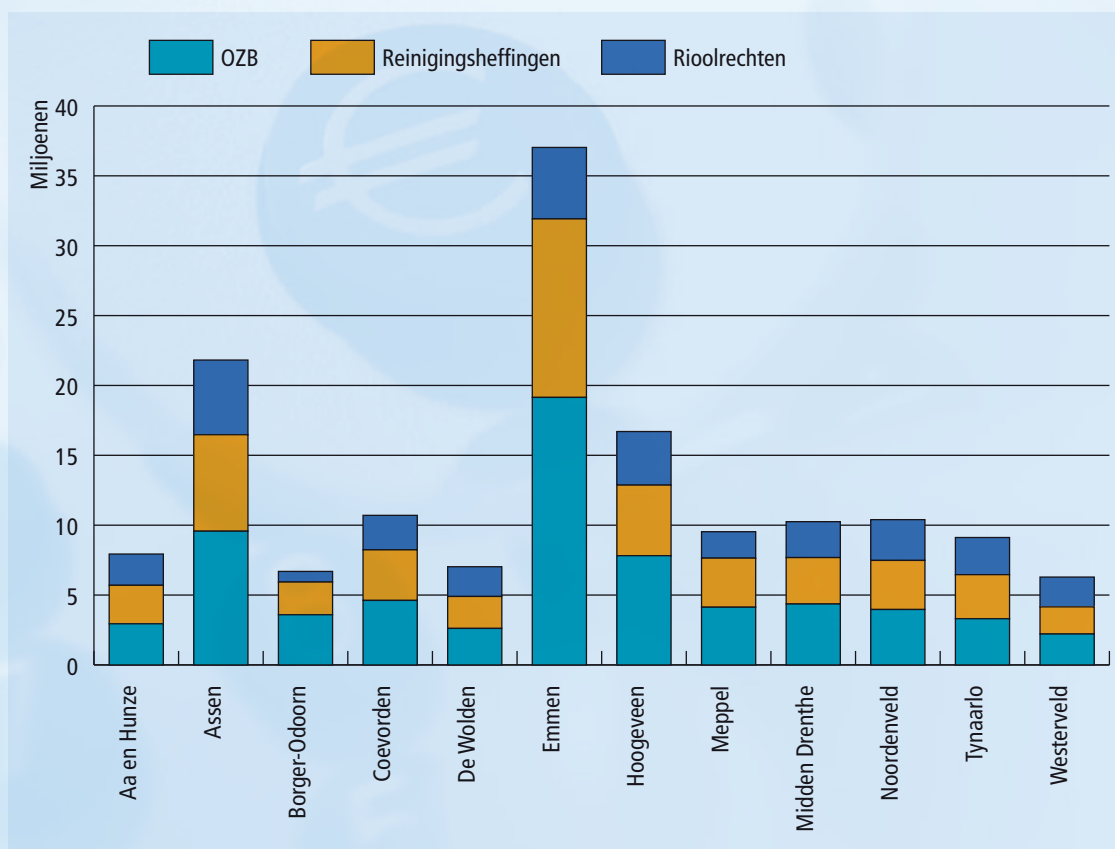
Grafiek 2 Voorzieningen in 2005 - 2007 (in euro's per inwoner)

3 Lokale lasten

De belangrijkste gemeentelijke belastingen zijn de onroerende zaakbelastingen, de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en/of reinigingsrecht) en het rioolrecht. De totale opbrengsten van deze belastingen in 2007 worden geraamd op 153,5 miljoen euro, waarvan 125 miljoen van de inwoners en 28 miljoen van bedrijven. Grafiek 3 geeft per gemeente de opbrengsten uit bovengenoemde 3 belastingen weer (inclusief niet-woningen). Uit de grafiek volgt dat Emmen de hoogste opbrengsten heeft, namelijk € 37.032.196,-. De totale opbrengsten van alle gemeenten bedragen in 2007 € 153.497.268,-. Ter vergelijking: in 2006 bedroegen de opbrengsten van alle gemeenten € 151.793.791,- en in 2005 € 177.788.538,-. In 2007 is sprake van een stijging van de totale belastingdruk met 1% ten opzichte van 2006. En in 2006 was sprake van een daling van de totale opbrengsten met 15% ten opzichte van 2005 (deze daling was voor verreweg het grootste deel het gevolg van daling van de onroerende zaakbelastingen als gevolg van de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende zaakbelastingen). Voor een uitgebreid overzicht van de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolrechten van de Drentse gemeenten in 2007 verwijzen wij u naar bijlage 5.

Grafiek 3 Opbrengsten OZB, reinigingsrechten en rioolrechten in 2007, inclusief niet-woningen (in euro's)

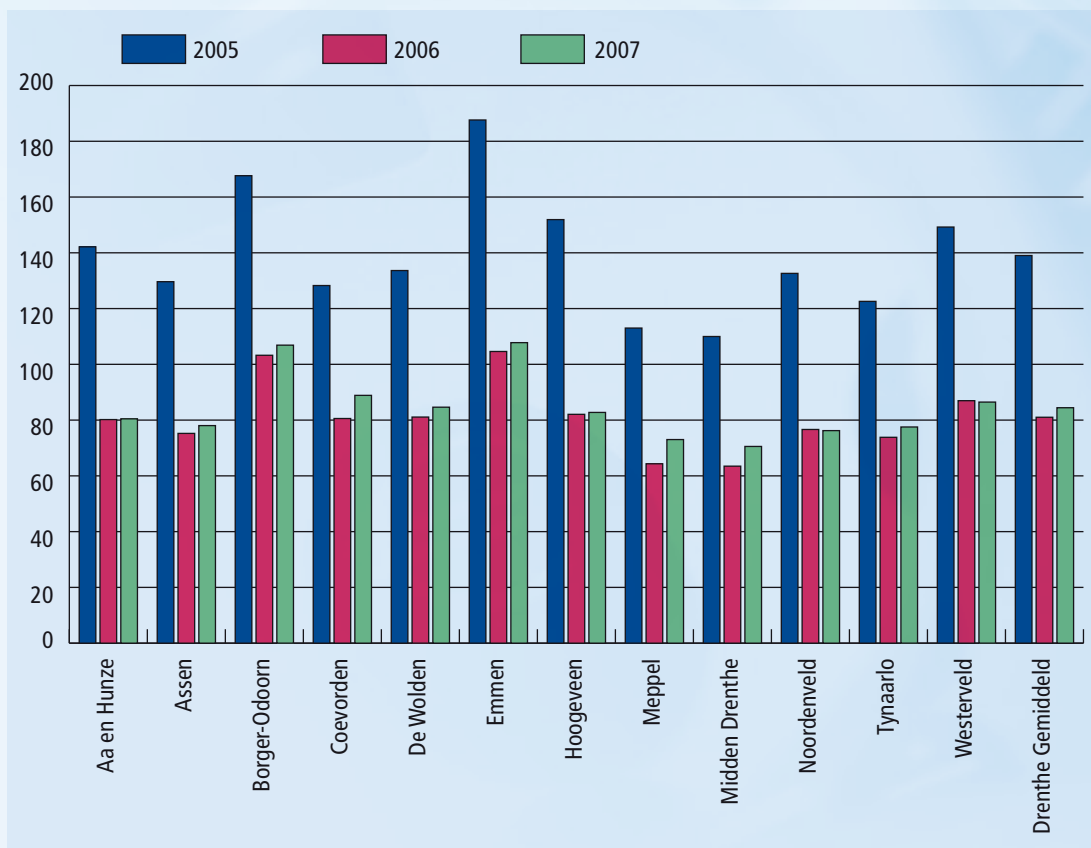

De paragrafen 3.1, 3.2 en 3.3 hierna geven informatie over de opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolrechten per gemeente in 2005, 2006 en 2007. De grafieken 4, 5 en 6 geven per inwoner de opbrengst van de onroerende zaakbelastingen (exclusief niet-woningen), de afvalstoffenheffing en het rioolrecht (exclusief niet-woningen) in 2005, 2006 en 2007 weer. Vervolgens gaat paragraaf 3.4 in op de totale belastingdruk per gemeente in 2007 en paragraaf 3.5 geeft informatie over de belastingdruk per meerpersoonshuishouden in 2007.

3.1 Onroerende zaakbelastingen

Uit grafiek 4 volgt dat de hoogte van de onroerende zaakbelastingen per inwoner in 2007 bij bijna alle gemeenten hoger is dan in 2006. Dit is te verklaren doordat de gemeenten de tarieven in 2006 weinig hebben verhoogd ten opzichte van 2005. Alleen de gemeente Westerveld heeft een iets lagere opbrengst per inwoner. Dit is te verklaren doordat de opbrengst nagenoeg gelijk is gebleven terwijl het aantal inwoners iets is toegenomen. De gemiddelde opbrengst per inwoner in Drenthe is in 2007 met € 3,41 gestegen ten opzichte van 2006.

Grafiek 4 Onroerende zaakbelastingen 2005 - 2007, exclusief niet-woningen (in euro's per inwoner)

Sinds de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende zaakbelastingen is met ingang van 2006 een systeem van tariefmaximering ingevoerd waarbij de 3 tarieven van onroerende zaakbelastingen – voor eigenaren van woningen, en voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen – aan een afzonderlijk maximum worden gebonden. Deze zogenaamde drempeltarieven zijn van belang omdat de Gemeentewet naast een maximering van de tarieven ook in een maximering van de stijging voorziet. Tarieven onder het drempeltarief kunnen tot dat drempeltarief worden verhoogd. Voor tarieven net onder, op of boven het drempeltarief geldt een maximale stijging. Deze maximale toegestane stijging komt overeen met de trendmatige groei van het Bruto Binnenlands Product (BBP), gecorrigeerd voor areaalontwikkeling en inflatie. Voor 2007 betreft dit 2,75%.

De totale opbrengst aan onroerende zaakbelastingen van de Drentse gemeenten in 2007 is € 42.552.720,- (exclusief niet-woningen). Dit is 34% van de totale belastingopbrengsten van de Drentse gemeenten in 2007.

Ter vergelijking: in 2005 en 2006 bedroeg de opbrengst aan onroerende zaakbelastingen respectievelijk € 70.635.697,- en € 40.785.893,-, ofwel respectievelijk 49% en 33% van de totale belastingopbrengsten in 2005 en 2006. De opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen zijn

in 2007 met 4% gestegen ten opzichte van 2006. In 2006 was nog sprake van daling van 42% ten opzichte van 2005 (dit in verband met de afschaffing van het gebruikersdeel van de onroerende zaakbelastingen bij woningen).

Net als in 2005 hebben Emmen en Borger-Odoorn de hoogste opbrengst per inwoner, respectievelijk € 107,78 en € 106,88**.

3.2 Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)

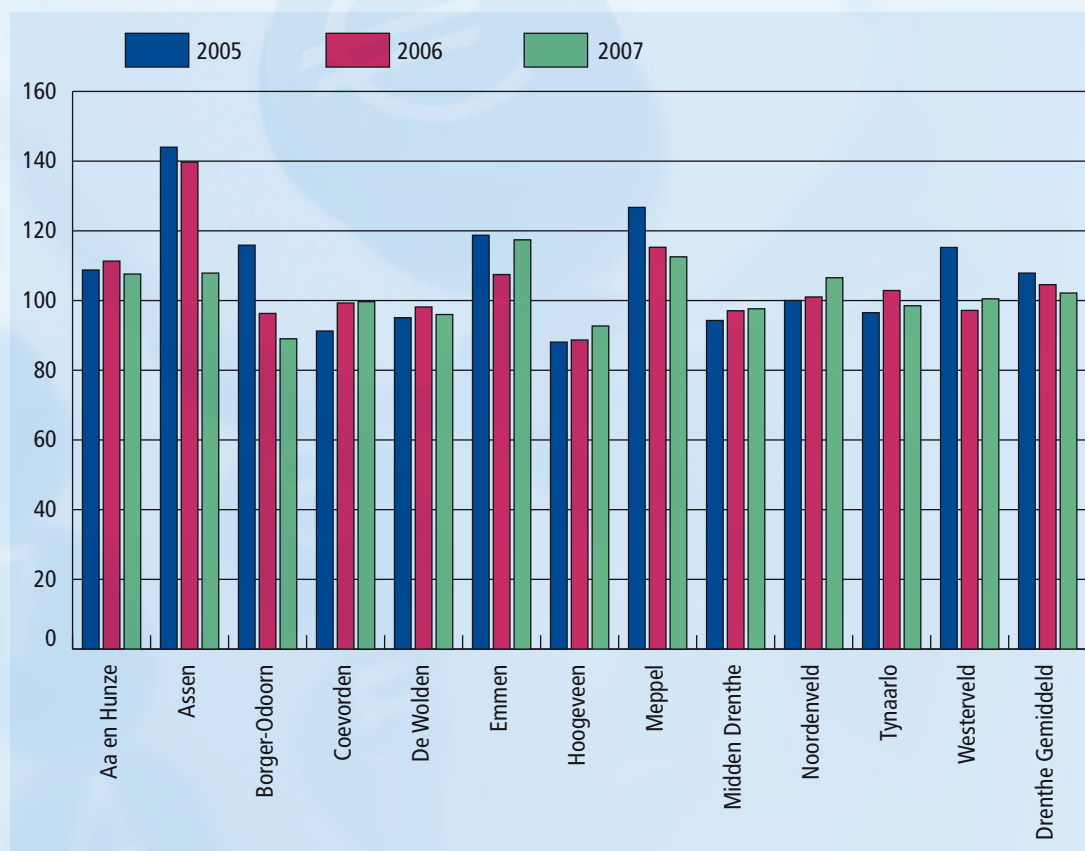
Uit grafiek 5 volgt dat de opbrengsten van de afvalstoffenheffing (dus exclusief niet-woningen) per inwoner bij alle gemeenten rond de € 100,- liggen, met uitschieters naar boven en naar beneden. Emmen (€ 117,41) en Meppel (€ 112,53) hebben de hoogste opbrengsten per inwoner. Borger-Odoorn (€ 89,02) en Hoogeveen (€ 92,70) hebben net als in 2006 de laagste opbrengsten per inwoner. De gemiddelde opbrengst per inwoner in Drenthe is in 2007 ten opzichte van 2006 licht gedaald met € 2,37.

De totale opbrengst aan afvalstoffenheffing bedraagt in 2007 € 50.983.003,-. Dit is 41% van de totale belastingopbrengsten in 2007.

Ter vergelijking: in 2006 bedroeg de opbrengst aan afvalstoffenheffing € 49.919.265,-, evenals als in 2007 41% van de totale belastingopbrengsten in 2006.

De totale opbrengsten van de afvalstoffenheffing zijn in 2007 met 2% gestegen ten opzichte van 2006. De opbrengsten in 2006 waren ook met 2% gestegen ten opzichte van 2005.

Grafiek 5 Afvalstoffenheffing 2005 - 2007 (in euro's per inwoner)

** Dit is evenals als in 2005 en 2006 te verklaren door het feit dat Borger-Odoorn en Emmen allebei het laagste tarief voor rioolrechten hanteren. Zie paragraaf 3.3 Rioolrechten.

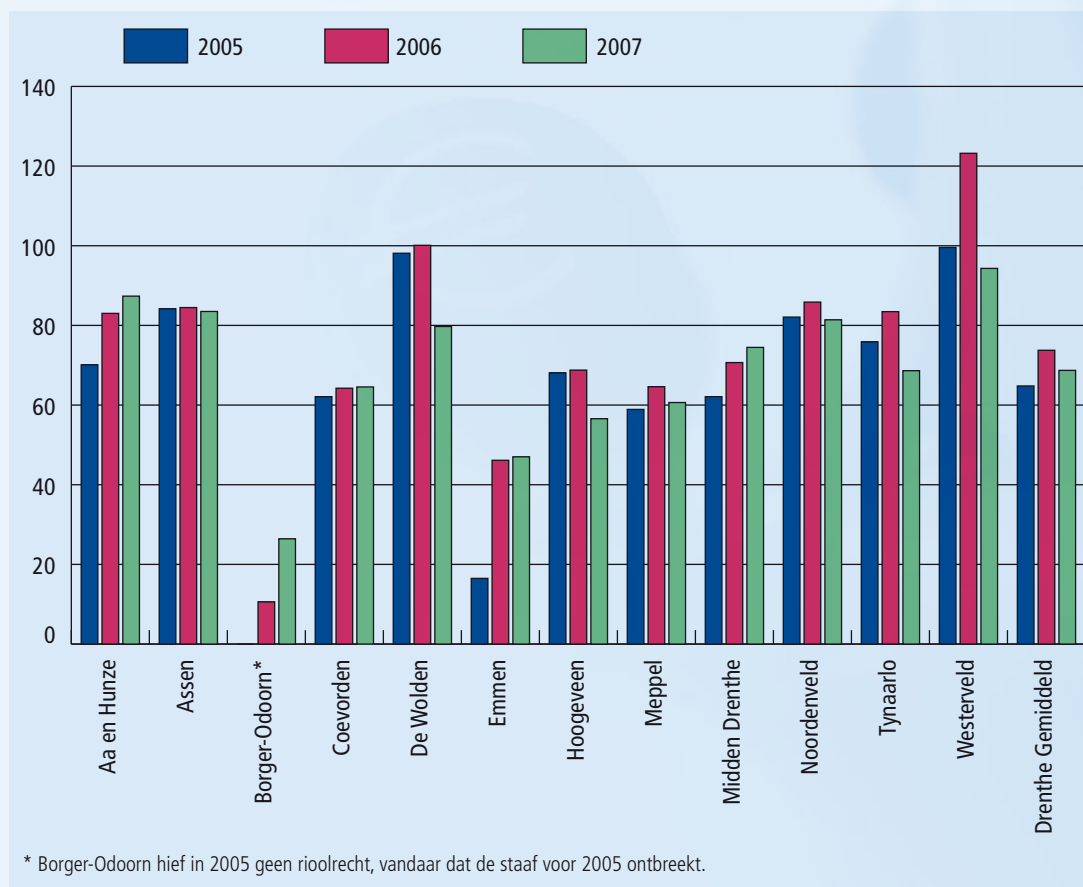
3.3 Rioolrechten

Evenals in 2005 en 2006 verschillen de opbrengsten van de rioolrechten per inwoner behoorlijk, en hebben Borger-Odoorn (€ 26,42) en Emmen (€ 47,01) de laagste opbrengsten per inwoner. Borger-Odoorn hief in 2006 voor het eerst rioolrechten. Westerveld (€ 94,31) en Aa en Hunze (€ 87,35) hebben de hoogste opbrengsten per inwoner. In 2006 waren dit Westerveld (€ 123,21) en De Wolden (€ 100,11).

De gemiddelde opbrengst per inwoner in Drenthe is in 2007 gedaald met € 5,05 ten opzichte van 2006, van € 73,76 naar € 68,71. In 2006 was nog sprake van een stijging van € 8,96 ten opzichte van 2005, van € 64,80 naar € 73,76.

De totale opbrengst aan rioolrechten in 2007 bedraagt € 31.700.523,- (exclusief niet-woningen). Dit is 27% van de totale belastingopbrengsten in 2007. Ter vergelijking: in 2006 bedroeg de opbrengst aan rioolrechten € 31.095.877,- (exclusief niet-woningen), 26% van de totale belastingopbrengsten in 2006. De totale opbrengsten van de rioolrechten zijn in 2007 met 2% gestegen ten opzichte van 2006. De opbrengsten van de rioolrechten waren in 2006 19% hoger dan in 2005.

Grafiek 6 Rioolrechten 2005 - 2007, exclusief niet-woningen (in euro's per inwoner)

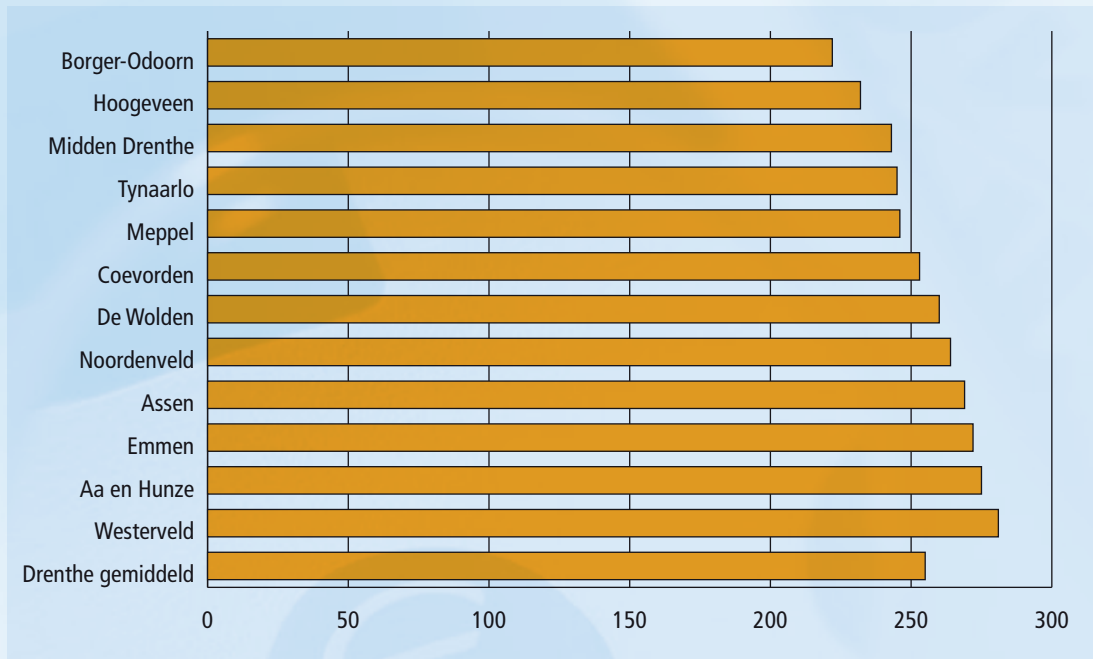
3.4 Totale belastingdruk in 2007

Door de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen, de reinigingsheffingen en het rioolrecht bij elkaar op te tellen krijgen we de zogenaamde belastingdruk (dus exclusief andere belastingen zoals toeristenbelasting en hondenbelasting).

3.4.1 Belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten

Door de totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) van de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffingen en rioolrechten bij elkaar op te tellen, en dit bedrag te delen door het aantal inwoners van een gemeente, ontstaat de belastingdruk per inwoner (exclusief niet-woningen).

Grafiek 7 Belastingdruk in 2007 op basis van totale opbrengsten, exclusief niet-woningen (in euro's per inwoner)

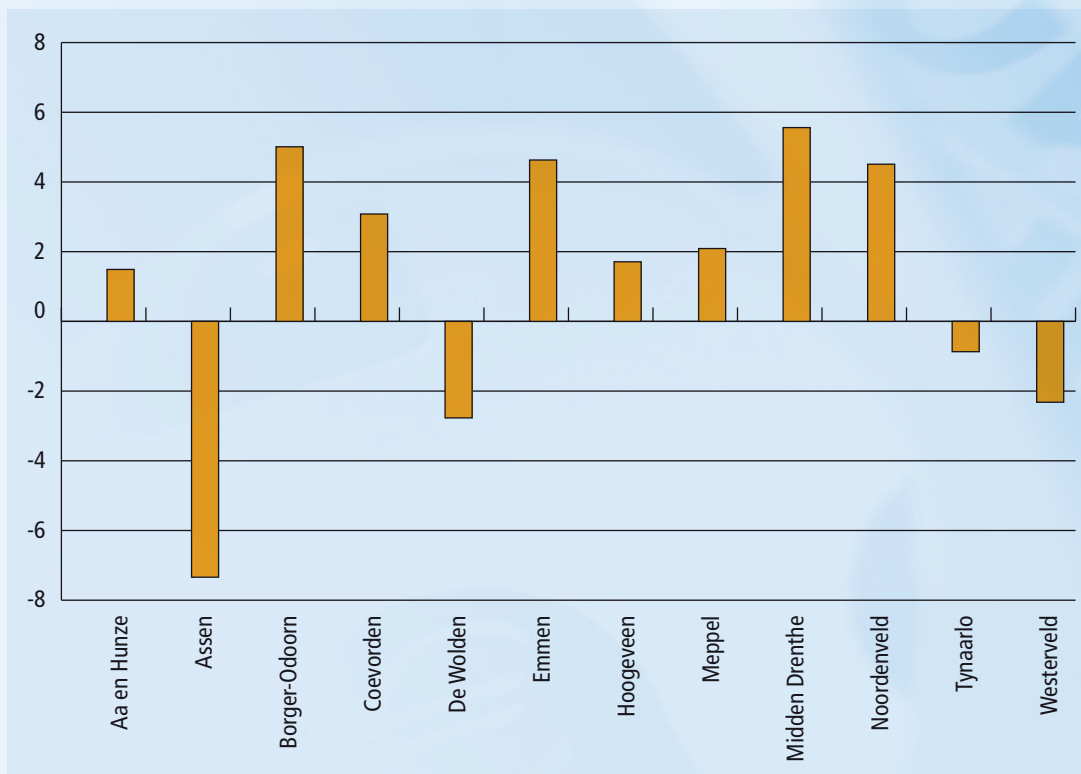

Grafiek 7 geeft per gemeente de belastingdruk per inwoner op basis van de totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) in 2007 weer. Uit de grafiek volgt dat Westerveld (€ 281,-) en Aa en Hunze (€ 275,-) in 2007 de hoogste belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten (exclusief niet-woningen) hebben. Borger-Odoorn (€ 222,-) en Hoogeveen (€ 232,-) hebben in 2007 de laagste belastingdruk per inwoner op basis van totale opbrengsten (exclusief niet-woningen).

3.4.2 Stijging belastingdruk 2007 ten opzichte van 2006

Grafiek 8 geeft per gemeente de stijging van de belastingdruk inclusief niet-woningen in 2007 ten opzichte van 2006 aan.

Grafiek 8 Stijging belastingdruk 2007 ten opzichte van 2006, inclusief niet-woningen (in procenten)

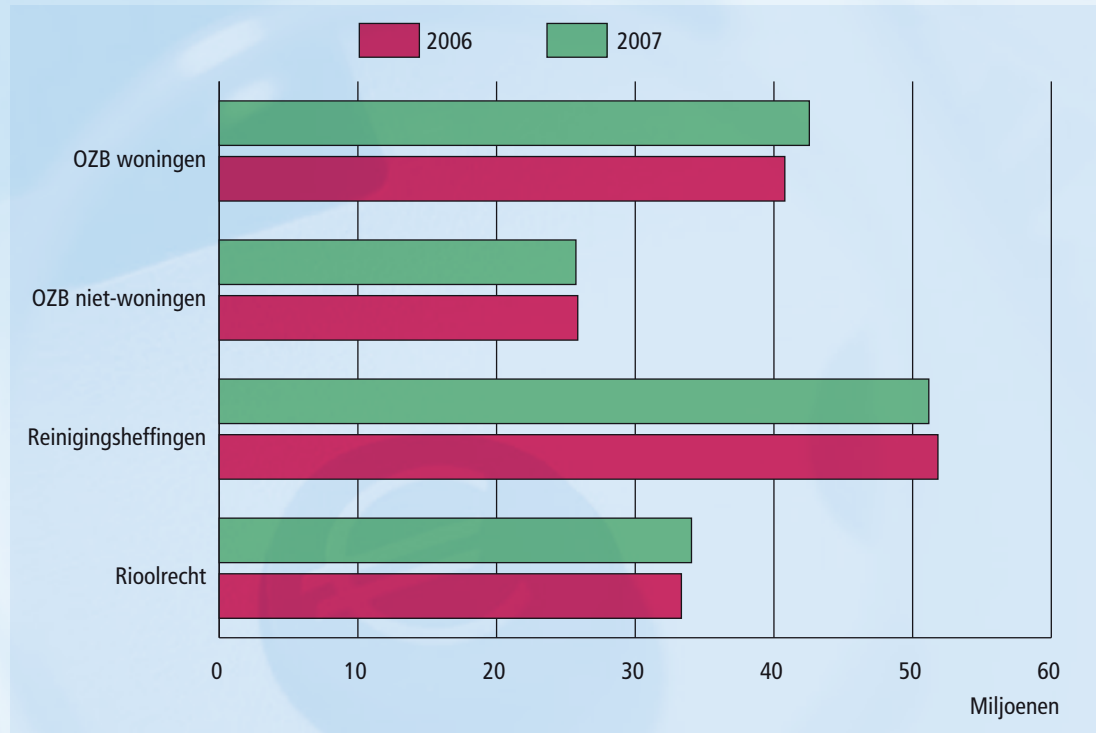

Uit de grafiek blijkt dat Midden-Drenthe (5,6%) en Borger-Odoorn (5,1%) de grootste stijging hebben. Assen (-7,3%) en De Wolden (-2,8%) vertonen de grootste daling in de belastingdruk (inclusief niet-woningen).

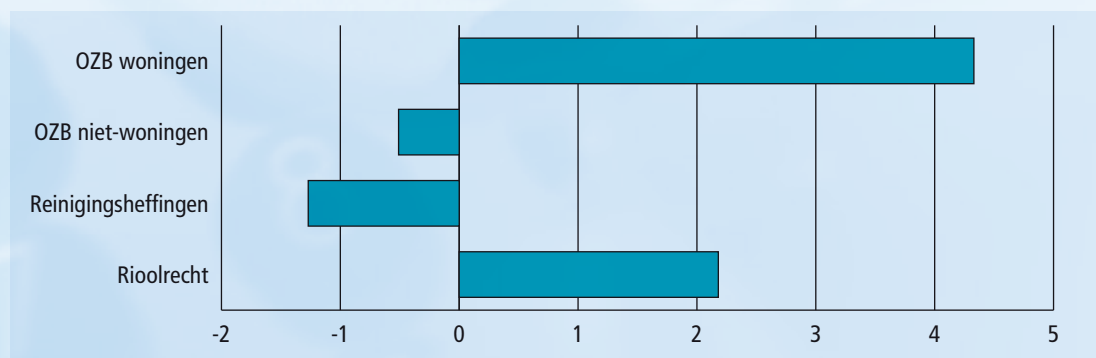
3.4.3 Opbrengsten onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolrechten: Drenthe in vergelijking met Nederland

Hierna zijn 2 grafieken opgenomen die de opbrengsten uit rioolrechten (inclusief niet-woningen), reinigingsheffingen en onroerende zaakbelastingen (uitgesplitst naar onroerende zaakbelastingen voor woningen en niet-woningen) weergeven. Grafiek 9 geeft voor 2006 en 2007 de totale opbrengsten weer. Grafiek 10 geeft de stijging en daling weer voor 2007 ten opzichte van 2006.

Grafiek 9 Opbrengsten OZB, reinigingsheffingen en rioolrechten in 2006 en 2007 (in euro's)

Grafiek 10 Stijging en daling OZB, reinigingsheffingen en rioolrechten 2007 ten opzichte van 2006 (in procenten)

In beide grafieken is voor de OZB opbrengsten tevens die voor niet-woningen opgenomen. Op deze manier wordt zichtbaar dat de OZB opbrengsten voor woningen in 2007 ten opzichte van 2006 met 4,3% zijn gestegen, terwijl de OZB opbrengsten voor niet-woningen in dezelfde periode zijn gedaald met 0,5%. Hieruit concluderen wij dat, Drenthe in het geheel gezien, de stijging van de OZB opbrengsten in 2007 ten opzichte van 2006 uitsluitend voor rekening van woningen komt.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft landelijk, dus voor alle gemeenten, de stijging van de onroerende zaakbelastingen, reinigingsheffingen en rioolrechten berekend (CBS, persbericht 07-22, 21 maart 2007).

Volgens de CBS gegevens zijn de totale opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen (inclusief niet-woningen) landelijk met 6% gestegen. In Drenthe zijn de totale opbrengsten uit onroerende zaakbelastingen (inclusief niet-woningen) gestegen met 2,4%.

De reinigingsheffingen vertonen landelijk een stijging van 4,5%. In Drenthe zijn de reinigingsheffingen daarentegen gedaald, met 1,3%.

De rioolrechten (inclusief niet-woningen) zijn landelijk gestegen met 11,6%. In Drenthe zijn de rioolrechten (inclusief niet-woningen) ook gestegen, maar minder, namelijk slechts met 2,2%.

Op grond van het voorgaande concluderen wij dat, uitgaande van de totale opbrengsten van onroerende zaakbelastingen (inclusief niet-woningen), reinigingsheffingen en rioolrechten (inclusief niet-woningen), ofwel de totale belastingdruk, de woonlasten landelijk gezien een veel grotere stijging laten zien dan in Drenthe het geval is.

3.5 Woonlasten in 2007 per huishouden

Naast de totale belastingdruk per gemeente is het voor de onderlinge vergelijking van gemeenten informatief om na te gaan wat de woonlasten voor een huishouden is in de diverse Drentse gemeenten. Deze paragraaf geeft hier een beeld van. Daar waar nodig is voor een meerpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 150 m³, dit is het gemiddelde waterverbruik per jaar van een gezin. Verder is voor de gemeenten die het tarief voor rioolrecht gekoppeld hebben aan de WOZ-waarde uitgegaan van de gemiddelde woningwaarde in die gemeenten. Zie bijlage 6 voor de gemiddelde woningwaarde van de Drentse gemeenten in 2007.

De paragrafen hierna geven de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in 2007 weer, uitgaande van verschillende woningen: een standaardwoning met een WOZ-waarde van € 187.000,- (paragraaf 3.5.1), een woning met de gemiddelde woningwaarde in de diverse Drentse gemeenten (paragraaf 3.5.2) en een huurwoning (paragraaf 3.5.3). Dit geeft een vergelijking van de woonlasten van de Drentse gemeenten op basis van verschillende uitgangspunten. Een standaardwoning als uitgangspunt geeft een beeld van het verschil in woonlasten in de Drentse gemeenten, uitsluitend op basis van de door de gemeenten gehanteerde tarieven voor onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolrechten.

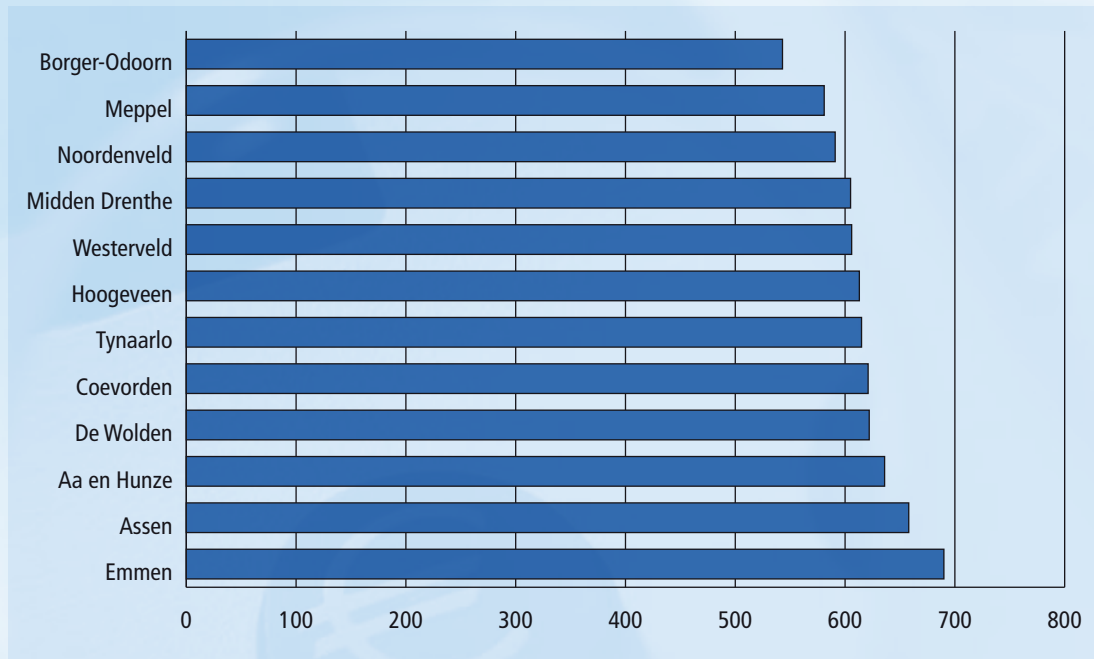
Als we uitgaan van de gemiddelde woningwaarde per gemeente, dan krijgen we een goed beeld van de woonlasten, rekening houdend met de gehanteerde tarieven voor onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolrechten én de gemiddelde woningwaarde in de Drentse gemeenten. Op deze wijze kan zichtbaar worden dat gemeenten die hoge tarieven voor onroerende zaakbelastingen hanteren hiervoor een reden kunnen hebben; om met een lage gemiddelde woningwaarde eenzelfde opbrengst te realiseren als gemeenten met een hoge gemiddelde woningwaarde is het nodig hogere tarieven te hanteren. De gemiddelde woningwaarde als uitgangspunt geeft het meest reële beeld van de woonlasten voor burgers in de Drentse gemeenten.

Gaan we tot slot uit van een huurwoning, dan spelen de onroerende zaakbelastingen geen rol. Op deze wijze krijgen we een goed beeld van de woonlasten in de Drentse gemeenten, uitsluitend op basis van de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolrechten.

3.5.1 Woonlasten meerpersoonshuishouden met een standaardwoning

Grafiek 11 geeft per gemeente de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van een standaardwoning weer. Onder een standaardwoning wordt in dit verband verstaan een woning met een WOZ-waarde van € 187.000,- (bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) “Waarde Onroerende zaken Drenthe 2006 vermenigvuldigd met het landelijk stijgingspercentage”).

Grafiek 11 Woonlasten meerpersoonshuishouden met een standaardwoning (in euro's)

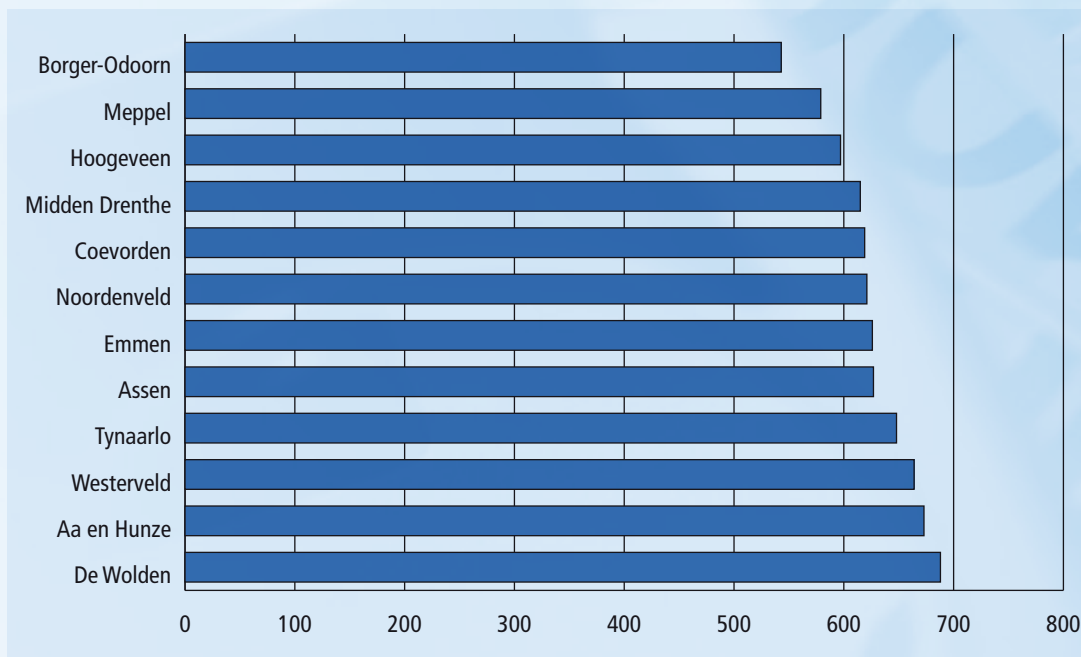

Uit de grafiek volgt dat Emmen met € 690,- de hoogste woonlasten per huishouden met een standaardwoning heeft, en Borger-Odoorn met € 543, de laagste. Dit betekent dat, uitgaande van de standaard woningwaarde, de combinatie van het eigenarentarief van de onroerende zaakbelasting, het tarief voor afvalstoffenheffing en het tarief voor rioolrecht in Emmen het hoogst is en in Borger-Odoorn het laagst.

3.5.2 Woonlasten meerpersoonshuishouden en gemiddelde woningwaarde per gemeente

Grafiek 12 geeft per gemeente de woonlasten weer voor een meerpersoonshuishouden, uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in die gemeente. De gemiddelde woningwaarde per gemeente is als volgt berekend: als uitgangspunt is genomen de gemiddelde WOZ-waarde per gemeente in 2006 volgens het CBS. Dit bedrag is vervolgens vermenigvuldigd met het stijgingspercentage van de WOZ-waarde in 2007 ten opzichte van 2006, zoals door de gemeenten aangegeven in het inlichtingenformulier. Zie bijlage 6 voor de gemiddelde WOZ-waarde per Drentse gemeente in 2006 volgens het CBS.

Grafiek 12 Woonlasten meerpersoonshuishouden uitgaande van een gemiddelde woningwaarde per gemeente (in euro's)

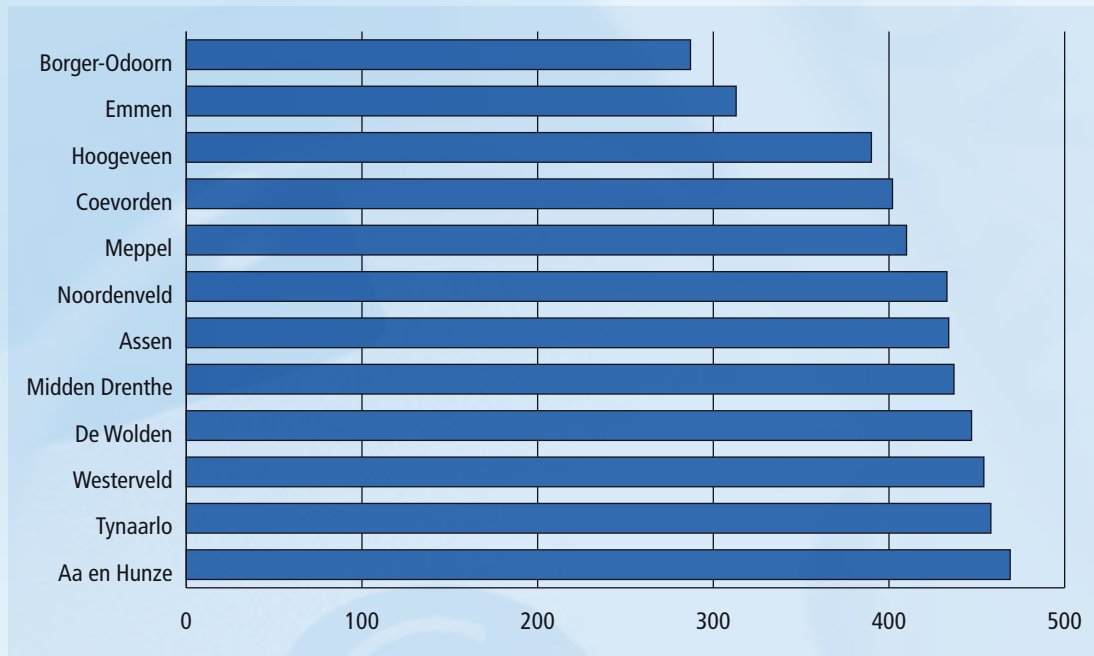
Uit grafiek 12 volgt dat De Wolden met € 688,- de hoogste woonlasten heeft voor een meerpersoonshuishouden uitgaande van de gemiddelde woningwaarde. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat De Wolden in 2007 de op 1 na hoogste gemiddelde woningwaarde heeft (€ 257.040,-). In tegenstelling tot bij een standaardwoning scoren Assen en Emmen in vergelijking met de andere gemeenten nu gemiddeld qua woonlasten. Assen heeft dan ook de op 1 na laagste gemiddelde woningwaarde (€ 161.401,-), en Emmen heeft de laagste gemiddelde woningwaarde (€ 158.103,-). Net als bij de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een standaardwoning heeft Borger-Odoorn met € 543,- ook de laagste woonlasten voor een meerpersoonshuishouden als uitgegaan wordt van de gemiddelde woningwaarde. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de lage tarieven voor rioolrecht.

3.5.3 Woonlasten meerpersoonshuishouden in een huurwoning

Grafiek 13 geeft per gemeente de woonlasten weer voor een meerpersoonshuishouden met een huurwoning. Hierbij is er dus geen sprake van onroerende zaakbelasting.

Grafiek 13 Woonlasten meerpersoonshuishouden met een huurwoning

Uit grafiek 13 volgt dat Aa en Hunze met € 469,- de hoogste woonlasten per meerpersoonshuishouden met een huurwoning heeft. Dit heeft te maken met het feit dat Aa en Hunze voor een meerpersoonshuishouden het hoogste tarief voor afvalstoffenheffing heeft (€ 284,-), en het op 4 na hoogste tarief voor rioolrechten (€ 185,40).

Evenals bij de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een standaardwoning en uitgaande van de gemiddelde woningwaarde heeft Borger-Odoorn ook de laagste woonlasten per meerpersoonshuishouden met een huurwoning, te weten € 287,-.

Op grond van de grafieken 11, 12 en 13 kan geconcludeerd worden dat Borger-Odoorn qua woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in alle gevallen de laagste woonlasten heeft.

Uit grafiek 7 volgt dat Borger-Odoorn in 2007 ook de laagste belastingdruk per inwoner heeft als uit wordt gegaan van de totale opbrengsten van onroerende zaakbelastingen (exclusief niet-woningen), afvalstoffenheffing en rioolrechten (exclusief niet-woningen), en Westerveld heeft in dat geval de hoogste belastingdruk per inwoner. Uitgaande van een meerpersoonshuishouden met een standaardwoning heeft Emmen de hoogste woonlasten. Als uit wordt gegaan van een meerpersoonshuishouden met een gemiddelde woningwaarde, dan heeft De Wolden de hoogste woonlasten. En Aa en Hunze heeft de hoogste woonlasten als uit wordt gegaan van een meerpersoonshuishouden met een huurwoning.

Kortom: een gezin is uitgaande van een standaardwoning, de gemiddelde woningwaarde én een huurwoning qua woonlasten het goedkoopst uit in Borger-Odoorn. In Emmen is een gezin met een standaardwoning het duurst uit. Hieruit valt af te leiden dat Emmen in verhouding hoge tarieven voor onroerende zaakbelastingen hanteert. Uitgaande van de gemiddelde woningwaarde is een gezin in De Wolden het duurst uit; door de hoge gemiddelde woningwaarde heeft een gezin in De Wolden ondanks de relatief lage tarieven voor onroerende zaakbelastingen hoge woonlasten in vergelijking met de andere Drentse gemeenten. In Aa en Hunze is een gezin met een huurwoning het duurst uit. Hieruit volgt dat Aa en Hunze in verhouding de hoogste tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolrechten heeft.

4 Ontwikkelingen omtrent het financieel toezicht op gemeenten

4.1 Toezichtthema

Jaarlijks kiezen de gezamenlijke toezichthouders, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de colleges van GS van de provincies een toezichtthema. Dit is een thema waaraan alle provincies het betreffende jaar extra aandacht besteden bij het beoordelen van de gemeentebegrotingen en de realisatie in de jaarrekeningen. De provinciale toezichthouders verrichten dit onderzoek aan de hand van een aantal uniforme toetspunten uit het BBV. Met deze toezichtthema's beogen de gezamenlijke toezichthouders een leereffect; het is een middel dat er toe bij kan dragen dat het betreffende onderdeel van de begroting en/of jaarrekening meer inzicht verschaft.

Het toezichtthema bij de gemeentebegrotingen 2004 was de paragraaf Weerstandvermogen. Bij de gemeentebegrotingen 2005 was het thema de paragraaf Grondbeleid en bij de gemeentebegrotingen 2006 is onderzoek verricht naar de paragraaf Verbonden Partijen. Uit de uitkomsten van het onderzoek naar de paragraaf Verbonden partijen in 2006 volgt dat de paragraaf bij de meeste Drentse gemeenten verbeterd kan worden. Landelijk gezien scoren de Drentse gemeenten gemiddeld, met 2 positieve uitschieters (Assen en De Wolden).

Bij de gemeentebegrotingen 2007 onderwerpen de provincies de financiële begroting aan een nader onderzoek. In bijlage 7 is een overzicht gegeven van de uitkomsten van dit onderzoek. Op grond hiervan constateren wij dat Drenthe op de meeste onderdelen beter scoort dan het landelijk gemiddelde. Echter ook in Drenthe is op een aantal onderdelen de informatie in de begroting gemiddeld gezien nog onvoldoende. De helft van de gemeenten heeft geen uitsplitsing gemaakt in investeringen met een economisch nut en investeringen met een maatschappelijk nut. Verder ontbreekt bij ruim eenderde van de gemeenten een overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten. Dit overzicht is van belang voor een goede beoordeling van de financiële positie van een gemeente. Tot slot constateren wij dat bij de meeste gemeenten de stand van de reserves en voorzieningen wel is opgenomen, maar dat het verloop van deze reserves en voorzieningen bij ruim eenderde van de gemeenten ontbreekt.

De provinciale toezichthouders informeren de gemeenten over de resultaten van de thematische onderzoeken. De provincie Drenthe doet dit tezamen met het verslag van het 2e fase begrotingsonderzoek.

4.2 Vernieuwd toezicht

De afgelopen jaren is er veel gediscussieerd over financieel toezicht en hebben er diverse ontwikkelingen plaatsgevonden binnen het toezicht. Dit heeft ertoe geleid dat er een wetsvoorstel is voorbereid waarin een nieuw toezichtcriterium is opgenomen, namelijk duurzaam financieel evenwicht. Het substantiële verschil met het huidige toezicht is dat er bij dit toezichtcriterium gekeken wordt naar het integrale beeld van begroting en meerjarenraming en de risico's in relatie tot de financiële positie. De focus van het financieel toezicht zal verschuiven van een reëel sluitende begroting en meerjarenraming naar een duurzaam (financieel) evenwicht (duurzaamheid bedrijfsvoering en meerjarenperspectief).

Daarnaast hebben de provincies Noord-Brabant en Limburg allebei een pilot op het gebied van financieel toezicht. De indiening van het wetsvoorstel wordt aangehouden tot de uitkomsten van deze pilots bekend zijn, en de doorlichting zoals bepaald in het kabinetsstandpunt interbestuurlijk toezicht is afgerond. Vooruitlopend hierop is bestuurlijk afgesproken dat de komende jaren

het nieuwe toezichtcriterium zal worden gehanteerd met dien verstande dat er geen sancties aan worden verbonden. In overleg met BZK en de overige toezichthouders wordt gewerkt aan een aanpassing van het gemeenschappelijk minimumbeleidskader. Het gemeenschappelijk minimumbeleidskader zal naar verwachting in de loop van dit jaar worden aangepast.

4.2.1 Stand van zaken pilot Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant startte in 2005 een proef met terughoudend financieel toezicht. Deze pilot loopt tot 2010 en is in overleg met het Ministerie van BZK tot stand gekomen. Gemeenten die na beoordeling van de begrotingen 2006 voor repressief toezicht in aanmerking kwamen deden automatisch mee aan de pilot. Op alle Brabantse gemeenten was in 2006 het repressieve toezicht van toepassing. De gemeenten kunnen in de komende jaren volstaan met het inzenden van de wettelijke begrotingsstukken met een verklaring waarin de gemeenteraad aangeeft dat de begroting (inclusief meerjarenraming) en het financiële beleid voldoen aan de wettelijke eisen. Deze verklaring is te vergelijken met de jaarlijkse quick scan die de provincie Drenthe verricht aan de hand van het door de gemeenten ingevulde inlichtingenformulier. In deze periode krijgen de betreffende gemeenten jaarlijks slechts een ontvangstbevestiging van de ingezonden stukken. In het laatste jaar van de pilot vindt een onderzoek op hoofdlijnen plaats. Om te voorkomen dat een gemeente afglijdt naar een artikel 12-status blijft de provincie de ontwikkelingen in de financiële positie van de gemeenten wel monitoren. Voor het begrotingsjaar 2007 hebben 9 Brabantse gemeenten er van afgezien om de afzonderlijke raadsverklaring te verstrekken om te kunnen blijven deelnemen aan de pilot. De redenen hiervoor waren divers. Zo gaven enkele gemeenten aan waarde te hechten aan een objectieve beoordeling van de begroting door een derde en tevreden te zijn over de wijze waarop de provincie dit toezicht uitoefent. Eén gemeente vond het vanwege haar precaire financiële positie noodzakelijk om de toezichthouder als sparringpartner te houden. Verder was men in een aantal andere gemeenten vergeten om de raad de verklaring voor te leggen. In veel gevallen is deze verklaring alsnog in een raadsvergadering vastgesteld. In een aantal van deze gemeenten heeft de raad besloten meer tijd nodig te hebben om de gevolgen van de extra verantwoordelijkheid te overzien.

4.2.2 Stand van zaken pilot provincie Limburg

De provincie Limburg beoordeelt de gemeenten op basis van een financieel verdiepingsonderzoek. Waar mogelijk wordt gelijktijdig een bestuurskrachtmonitor*** gehouden. Op basis van het verdiepingsonderzoek wordt een uitspraak gedaan over de toezichtsvorm met in principe een geldigheidsduur van 4 jaar. Bij repressief toezicht wordt in de 3 tussenliggende jaren de financiële positie van de gemeente met behulp van risicoanalyses, benchmarking en financiële parameters op meer afstand gevolgd dan tot nu tot gebruikelijk was in Limburg. Gelet op de wettelijke plicht wordt wel elk jaar vóór 1 januari aan de gemeenten gemeld dat de 4-jaarsuitspraak ook voor het volgende jaar van kracht is. Wijzigingen in de financiële situatie kunnen leiden tot een herziening van het besluit over de toezichtsvorm.

4.3 Evaluatie Wet financiering decentrale overheden (Wet fido)

De evaluatie van de Wet fido heeft geleid tot het voornemen om het toezicht op de kasgeldlimiet en de renterisiconorm onderdeel te laten zijn van het reguliere begrotingstoezicht. Dit nieuwe

---

*** Met deze bestuurskrachtmonitor brengt Limburg de bestuurskracht van de Limburgse gemeenten in kaart. Limburg neemt het functioneren van de gehele bestuurlijke organisatie onder de loep. Hierbij beoordeelt Limburg het samenspel van gemeenteraad (inclusief commissies), burgemeester, college en ambtelijke organisatie. Limburg definieert bestuurskracht in dit verband als de mate waarin een gemeente haar eigen en opgelegde ambities kan realiseren.

fido-toezicht zal er in grote lijnen toe leiden dat de informatie over de kasgeldlimiet en de renterisiconorm wordt opgenomen in de financieringsparagraaf van de begroting en het jaarverslag. Afgezien hiervan ontvangt de toezichthouder geen afzonderlijke informatie meer over de kasgeldlimiet en renterisiconorm.

Vooraf voor de kasgeldlimiet betekent dit een afname van de informatiestroom. In plaats hiervan komt een meldplicht in het geval van een overschrijding van de kasgeldlimiet. Zolang het openbaar lichaam niet aan de kasgeldlimiet voldoet moet het zijn gegevens over de vlottende schuld ieder kwartaal naar de toezichthouder sturen. De toezichthouder kan dan, zoals ook nu het geval is, bepalen dat het openbaar lichaam toestemming van de toezichthouder nodig heeft voor het aangaan van nieuwe korte leningen. Ook de mogelijkheid voor het verlenen van ontheffingen blijft ongewijzigd. Het verstrekken van hypothecaire leningen aan personeel zal verboden worden.

Het wetgevingstraject hiertoe is reeds gestart. Dit zal formeel voor advies aan VNG en IPO worden voorgelegd. Het ministerie van BZK streeft er naar om de nieuwe wetgeving uiterlijk mei 2008 in werking te laten treden. Vooralsnog dienen openbare lichamen de kwartaalopgaven van de kasgeldlimiet nog in te zenden.

4.4 Financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen

In de Financiële Verkenningen 2006 hebben wij u al geïnformeerd over de ontwikkelingen op dit terrein. Zoals bekend is het ministerie van BZK bezig met een heroverweging van het huidige financieel toezicht op de gemeenschappelijke regelingen. Op dit moment is het financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen nog gelijk aan het toezicht op gemeenten. Uit informatie van het ministerie van BZK blijkt dat de voorstellen tot wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) nog in wetgeving moeten worden vertaald. Het is de bedoeling dat deze wijzigingen worden meegenomen in het wetgevingstraject tot bestemming van het monisme in de Wgr. Het ministerie van BZK verwacht dit wetgevingstraject nog dit jaar op te starten. Vooralsnog blijft het financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen een taak van de toezichthouder. Dit betekent dat het provinciale toezicht voor het begrotingsjaar 2008 voor de gemeenschappelijke regelingen in ieder geval gehandhaafd blijft. Mochten ontwikkelingen op dit terrein hiertoe aanleiding geven dan zullen wij u hierover informeren.

4.5 Brede rioolheffing

Op 15 februari 2007 heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel "Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken" aangenomen. Dit wetsvoorstel vervangt onder meer het rioolrecht door een (verbrede) rioolheffing en pleit voor het invoeren van een gemeentelijke zorgplicht voor afvloeiend hemelwater en grondwater. Op basis van de nieuwe heffing kunnen kosten verhaald worden voor het uitvoeren van taken die voorvloeien uit het nationaal Bestuursakkoord Water.

Met de nieuwe heffing zal het retributieve karakter (rechtstreeks verband tussen individuele dienst en de heffing) van het huidige rioolrecht komen te vervallen en worden gewijzigd in een bestemmingsheffing. De heffing mag hooguit kostendekkend zijn. Verder moeten inwoners inzicht kunnen krijgen in de opbrengsten uit de heffing en de kosten voor de watertaken. De Tweede Kamer heeft bij de behandeling van het wetsvoorstel aandacht gevraagd voor lokale lastenstijgingen. De nieuwe systematiek mag geen vrijbrief zijn voor lastenverzwaringen. Daarbij heeft de Tweede Kamer bij amendement bepaald dat voor de gemeentelijke watertaken zo nodig een verplichte benchmark kan worden opgelegd, zodat kan worden nagegaan

of er gemeenten zijn die de nieuwe systematiek toch gebruiken om lastenverzwaringen door te voeren.

Het wetsvoorstel wordt nu behandeld door de Eerste Kamer. De Eerste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat heeft op 27 maart 2007 het voorlopig verslag uitgebracht en wacht op de memorie van antwoord. Het moment van inwerkingtreding van deze nieuwe wet is nog niet bekend, maar de verwachting is dat dit voor 1 januari 2008 zal zijn.

Bijlagen

1 Meerjarenraming 2008-2010

Gemeente	Saldo baten/lastenprogramma's			Saldo dotatie/onttrekkingen reserves		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Aa en Hunze	111.000	178.000	239.000	0	0	0
Assen	-1.047.000	-3.005.000	-5.512.000	-289.000	1.120.000	3.419.000
Borger-Odoorn	171.577	273.445	192.267	345.007	322.698	296.329
Coevorden	1.168.000	262.000	1.315.000	-1.163.000	-176.000	-1.307.000
De Wolden	146.264	235.868	154.593	0	0	0
Emmen	-2.819.000	-2.740.000	369.000	-1.013.000	1.111.000	0
Hoogeveen	-2.804.000	-2.114.000	-1.633.000	2.804.000	2.114.000	1.633.000
Meppel	211.000	1.335.000	1.473.000	-434.000	-440.000	-399.000
Midden Drenthe	482.352	572.864	698.287	-463.692	-558.692	-683.692
Noordenveld	-1.535.294	-1.588.464	-1.496.072	434.000	434.000	434.000
Tynaarlo	-1.114.000	-962.000	-505.000	1.316.000	1.244.000	561.000
Westerveld	384.823	1.285.737	1.168.653	413.190	389.369	439.970
Totaal	-6.644.278	-6.266.550	-3.536.272	1.949.505	5.560.375	4.393.607

(in euro's)

Resultaat na bestemming			Dekkingsplan			In mjr opgenomen voor nieuw beleid		
2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
111.000	178.000	239.000	0	0	0	514.000	466.000	305.000
-1.336.000	-1.885.000	-2.093.000	1.850.000	2.100.000	2.100.000	0	0	0
516.584	596.143	488.596	385.750	385.750	385.750	150.000	150.000	150.000
5.000	86.000	8.000	0	0	0	0	0	0
146.264	235.868	154.593	0	0	0	75.000	175.000	375.000
-3.832.000	-1.629.000	369.000	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	644.000	657.000	659.000
-223.000	895.000	1.074.000	223.000	0	0	221.000	-48.000	16.000
18.660	14.172	14.595	0	0	0	750.000	750.000	750.000
-1.101.294	-1.154.464	-1.062.072	1.131.031	1.181.031	1.097.031	393.469	393.469	393.469
202.000	282.000	56.000	0	0	0	531.407	391.177	-16.281
798.013	1.675.106	1.608.623	0	0	0	300.000	300.000	300.000
-4.694.773	-706.175	857.335	3.589.781	3.666.781	3.582.781	3.578.876	3.234.646	2.932.188

2 Kerngegevens

Gemeente	Oppervlakte (in ha)	Inwoners				Woonruimten			
		2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Aa en Hunze	27.888	25.243	25.329	25.483	25.600	11.464	11.579	11.975	12.316
Assen	8.348	61.923	62.755	63.387	64.000	30.010	30.500	31.000	31.550
Borger-Odoorn	27.803	26.465	26.360	26.360	26.303	11.629	11.641	11.828	11.907
Coevorden	29.655	36.016	36.341	36.435	36.300	16.472	16.717	16.867	16.887
De Wolden	22.635	24.001	23.900	23.800	23.825	9.967	10.000	10.039	10.123
Emmen	34.629	108.364	108.622	108.592	108.800	47.599	47.717	48.164	48.487
Hoogeveen	12.936	53.600	53.900	54.100	54.500	23.007	23.090	23.560	23.760
Meppel	5.699	30.700	30.412	30.544	31.200	13.985	14.100	14.261	14.500
Midden Drenthe	34.159	32.686	32.878	33.287	33.400	14.200	14.237	14.243	14.300
Noordenveld	20.536	32.128	31.650	31.712	31.800	15.200	15.265	15.486	15.600
Tynaarlo	14.373	32.150	32.300	32.300	32.000	15.311	15.361	15.400	15.450
Westerveld	27.889	19.010	19.060	19.186	19.315	9.260	9.280	9.300	9.390
Totaal	266.550	482.286	483.507	485.186	487.043	218.104	219.487	222.123	224.270

3 Reservepositie 2005 - 2007

Gemeente	Algemene reserve			Bestemmingsreserves			2005
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	
Aa en Hunze	8.117.325	4.595.000	6.007.000	1.079.031	5.913.802	4.106.679	9.196.356
Assen	45.745.000	52.775.000	49.649.000	52.351.000	53.215.000	43.970.000	98.096.000
Borger-Odoorn	9.830.500	9.615.730	10.236.635	5.539.500	11.205.324	11.108.215	15.370.000
Coevorden	15.017.000	14.997.000	13.935.000	21.009.000	19.792.000	16.455.000	36.026.000
De Wolden	17.153.646	17.364.324	18.688.339	1.379.358	2.249.194	2.426.861	18.533.004
Emmen	33.709.037	35.095.017	25.947.102	29.266.005	42.939.174	36.512.242	62.975.042
Hoogeveen	16.035.000	15.009.000	12.511.000	65.247.000	70.734.000	63.367.000	81.282.000
Meppel	11.630.300	15.028.000	24.432.000	17.438.000	24.851.000	14.421.000	29.068.300
Midden Drenthe	6.154.725	7.637.959	5.998.599	10.515.889	10.153.753	7.964.277	16.670.614
Noordenveld	8.359.000	5.111.000	1.742.000	17.593.000	19.746.000	18.845.000	25.952.000
Tynaarlo	13.917.000	11.129.000	10.978.750	23.339.000	22.535.000	29.953.091	37.256.000
Westerveld	11.114.118	10.875.344	17.389.965	6.983.148	14.144.249	15.675.777	18.097.266
Totaal	196.782.651	199.232.374	197.515.390	251.739.931	297.478.496	264.805.142	448.522.582

(in euro's)

* (Delen van) reserves waarvan de bespaarde rente wordt aangewend als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie.

Totaal		Waarvan geblokkeerd*			Vrij besteedbaar			Per inwoner			
	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
	10.508.802	10.113.679	0	0	0	9.196.356	10.508.802	10.113.679	363	412	395
	105.990.000	93.619.000	23.635.000	43.302.000	32.962.000	74.461.000	62.688.000	60.657.000	1.187	989	948
	20.821.054	21.344.850	11.424.500	11.420.974	11.270.125	3.945.500	9.400.080	10.074.725	150	357	383
	34.789.000	30.390.000	5.630.221	9.150.000	9.150.000	30.395.779	25.639.000	21.240.000	836	704	585
	19.613.518	21.115.200	15.242.704	15.519.814	14.312.391	3.290.300	4.093.704	6.802.809	138	172	286
	78.034.191	62.459.344	27.211.000	21.546.321	19.616.547	35.764.042	56.487.870	42.842.797	329	520	394
	85.743.000	75.878.000	0	0	0	81.282.000	85.743.000	75.878.000	1.508	1.585	1.392
	39.879.000	38.853.000	2.913.500	6.311.000	15.715.000	26.154.800	33.568.000	23.138.000	860	1.099	742
	17.791.712	13.962.876	2.922.232	4.459.565	5.002.963	13.748.382	13.332.147	8.959.913	418	401	268
	24.857.000	20.587.000	3.990.000	0	0	21.962.000	24.857.000	20.587.000	694	784	647
	33.664.000	40.931.841	8.362.000	7.686.959	7.004.249	28.894.000	25.977.041	33.927.592	895	804	1.060
	25.019.593	33.065.742	15.212.264	22.353.365	30.266.203	2.885.002	2.666.228	2.799.539	151	139	145
	496.710.870	462.320.532	116.543.421	141.749.998	145.299.478	331.979.161	354.960.872	317.021.054			

4 Voorzieningen 2005-2007

Gemeente	Voorzieningen			Voorzieningen per inwoner		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Aa en Hunze	3.341.019	6.270.084	5.527.059	132	246	216
Assen	13.917.000	22.057.000	14.026.000	222	348	219
Borger-Odoorn	3.904.500	2.656.163	3.131.513	148	101	119
Coevorden	5.604.000	3.015.000	2.863.000	154	83	79
De Wolden	10.204.192	12.220.164	12.110.687	427	513	508
Emmen	36.886.000	29.741.362	25.427.085	340	274	234
Hoogeveen	8.227.000	11.938.000	10.532.000	153	221	193
Meppel	14.615.300	15.546.000	15.214.000	481	509	488
Midden Drenthe	461.355	757.864	760.148	14	23	23
Noordenveld	9.428.000	6.933.000	7.581.000	298	219	238
Tynaarlo	2.873.000	7.843.000	9.763.989	89	243	305
Westerveld	5.625.982	-406.299	3.468.908	295	-21	180
Drenthe gemiddeld				229	230	233
Totaal	115.087.348	118.571.338	110.405.389	2.752	2.758	2.802

(in euro's)

5 Opbrengsten OZB reinigingsheffingen en rioolrechten 2005 - 2007

Onroerende zaakbelastingen

Gemeente	2005				Opbrengst	Bedrijven
	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner		
Aa en Hunze	4.548.305	952.288	3.596.017	142,14	2.875.650	832.145
Assen	12.400.000	4.294.000	8.106.000	129,64	9.332.254	4.562.630
Borger-Odoorn	5.362.564	943.227	4.419.337	167,65	3.555.044	833.394
Coevorden	6.432.282	1.771.245	4.661.037	128,26	4.425.890	1.490.353
De Wolden	3.943.180	749.205	3.193.975	133,64	2.503.725	571.860
Emmen	27.553.548	7.135.099	20.418.449	187,64	18.696.318	7.325.175
Hoogeveen	10.891.000	2.703.000	8.188.000	151,91	7.902.000	3.462.000
Meppel	5.224.100	1.788.700	3.435.400	113,01	3.796.900	1.815.500
Midden Drenthe	5.643.575	2.027.500	3.616.075	109,98	4.160.331	2.059.277
Noordenveld	6.016.894	1.819.353	4.197.541	132,62	4.004.450	1.567.450
Tynaarlo	4.872.030	912.695	3.959.335	122,58	3.179.403	794.638
Westerveld	3.521.669	577.138	2.944.531	149,24	2.208.100	539.750
Drenthe gemiddeld				139,03		
Totaal	96.409.147	25.673.450	70.735.697		66.640.065	25.854.172

(in euro's)

Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en/of reinigingsrechten)

Gemeente	2005				Opbrengst	Bedrijven
	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner		
Aa en Hunze	2.751.534	0	2.751.534	108,76	2.831.000	0
Assen	9.004.000	1.818.000	7.186.000	144,00	8.858.000	1.663.900
Borger-Odoorn	3.054.536	0	3.054.536	115,88	2.538.486	0
Coevorden	3.316.500	0	3.316.500	91,26	3.618.000	0
De Wolden	2.272.337	0	2.272.337	95,08	2.338.736	0
Emmen	12.921.198	1.795.598	11.125.600	118,74	11.680.764	0
Hoogeveen	4.747.155	0	4.747.155	88,07	4.797.500	0
Meppel	3.852.500	582.000	3.270.500	126,73	3.551.000	0
Midden Drenthe	3.099.640	0	3.099.640	94,28	3.212.618	56.382
Noordenveld	3.165.170	132.170	3.033.000	100,01	3.212.883	126.665
Tynaarlo	3.117.780	115.000	3.002.780	96,53	3.322.961	0
Westerveld	2.196.344	60.000	2.136.344	115,23	1.864.264	60.000
Drenthe gemiddeld				107,88		
Totaal	53.498.694	4.502.768	48.995.926		51.826.212	1.906.947

(in euro's)

2006		2007			
Netto	Per inwoner	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner
2.043.505	80,19	2.944.082	884.668	2.059.414	80,45
4.769.624	75,23	9.570.000	4.576.000	4.994.000	78,03
2.721.650	103,25	3.590.491	779.198	2.811.293	106,88
2.935.537	80,57	4.617.000	1.391.000	3.226.000	88,87
1.931.865	81,09	2.613.000	596.800	2.016.200	84,63
11.371.143	104,61	19.143.849	7.417.661	11.726.188	107,78
4.440.000	82,07	7.817.000	3.307.000	4.510.000	82,75
1.981.400	64,33	4.130.100	1.851.800	2.278.300	73,02
2.101.054	63,48	4.360.893	2.004.678	2.356.215	70,55
2.437.000	76,64	3.967.000	1.543.000	2.424.000	76,23
2.384.765	73,83	3.307.852	826.742	2.481.110	77,53
1.668.350	86,96	2.213.000	543.000	1.670.000	86,46
	81,02				84,43
40.785.893		68.274.267	25.721.547	42.552.720	

2006		2007			
Netto	Per inwoner	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner
2.831.000	111,32	2.754.652	0	2.754.652	107,60
7.194.100	139,72	6.904.000	0	6.904.000	107,88
2.538.486	96,30	2.341.370	0	2.341.370	89,02
3.618.000	99,30	3.618.000	0	3.618.000	99,67
2.338.736	98,16	2.287.000	0	2.287.000	95,99
11.680.764	107,46	12.773.981	0	12.773.981	117,41
4.797.500	88,68	5.052.000	0	5.052.000	92,70
3.551.000	115,29	3.511.000	0	3.511.000	112,53
3.156.236	97,06	3.321.507	61.105	3.260.402	97,62
3.086.218	101,03	3.511.930	124.000	3.387.930	106,54
3.322.961	102,88	3.151.863	0	3.151.863	98,50
1.804.264	97,17	1.940.805	0	1.940.805	100,48
	104,53				102,16
49.919.265		51.168.108	185.105	50.983.003	

5 Opbrengsten OZB reinigingsheffingen en rioolrechten 2005 - 2007 (vervolg)

Rioolrecht

Gemeente	2005				Opbrengst	Bedrijven
	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner		
Aa en Hunze	1.773.498	0	1.773.498	70,10	2.111.413	0
Assen	5.263.000	260.000	5.003.000	84,17	5.356.000	260.000
Borger-Odoorn	0	0	0	0,00	279.232	0
Coevorden	2.257.000	120.000	2.137.000	62,11	2.340.219	120.000
De Wolden	2.345.000	0	2.345.000	98,12	2.385.100	0
Emmen	1.794.150	174.574	1.619.576	16,49	5.015.807	172.024
Hoogeveen	3.668.778	558.250	3.110.528	68,07	3.721.000	700.000
Meppel	1.790.900	190.900	1.600.000	58,91	1.990.000	225.000
Midden Drenthe	2.042.000	0	2.042.000	62,11	2.339.080	78.500
Noordenveld	2.598.232	321.106	2.277.126	82,09	2.729.945	314.113
Tynaarlo	2.450.246	0	2.450.246	75,86	2.695.718	0
Westerveld	1.897.893	144.000	1.753.893	99,57	2.364.000	362.000
Drenthe gemiddeld				64,80		
Totaal	27.880.697	1.768.830	26.111.867		33.327.514	2.231.637

(in euro's)

Totale opbrengsten per inwoner

Gemeente	2005	2006	2007
Aa en Hunze	321,00	274,53	275,40
Assen	357,81	299,43	269,41
Borger-Odoorn	283,53	210,14	222,31
Coevorden	281,63	244,10	253,09
De Wolden	326,84	279,36	260,34
Emmen	322,87	258,21	272,19
Hoogeveen	308,05	239,53	232,02
Meppel	298,65	244,23	246,20
Midden-Drenthe	266,37	231,21	242,64
Noordenveld	314,72	263,52	264,16
Tynaarlo	294,97	260,17	244,66
Westerveld	364,04	307,34	281,25

(in euro's)

2006		2007				
	Netto	Per inwoner	Opbrengst	Bedrijven	Netto	Per inwoner
	2.111.413	83,02	2.236.196	0	2.236.196	87,35
	5.096.000	84,48	5.344.000	0	5.344.000	83,50
	279.232	10,59	760.443	65.607	694.836	26,42
	2.220.219	64,23	2.469.000	126.000	2.343.000	64,55
	2.385.100	100,11	2.127.283	227.832	1.899.451	79,73
	4.843.783	46,14	5.114.366	0	5.114.366	47,01
	3.021.000	68,78	3.833.000	750.000	3.083.000	56,57
	1.765.000	64,61	1.892.000	0	1.892.000	60,64
	2.260.580	70,67	2.569.292	81.600	2.487.692	74,48
	2.415.832	85,85	2.917.372	329.000	2.588.372	81,40
	2.695.718	83,46	2.658.731	462.731	2.196.000	68,63
	2.002.000	123,21	2.133.210	311.600	1.821.610	94,31
		73,76				68,71
	31.095.877		34.054.893	2.354.370	31.700.523	

6

Gemiddelde woningwaarde Drentse gemeenten 2007

Gemeente	CBS 2006	CBS 2006 + stijging volgens gemeenten
Aa en Hunze	213.000	228.232
Assen	150.000	161.401
Borger-Odoorn	182.000	187.031
Coevorden	181.000	185.282
De Wolden	238.000	257.040
Emmen	152.000	158.103
Hoogeveen	159.000	173.771
Meppel	177.000	184.796
Midden Drenthe	181.000	197.789
Noordenveld	199.000	222.104
Tynaarlo	213.000	225.780
Westerveld	251.000	258.530
Drenthe gemiddeld	177.000	187.620
Landelijk gemiddelde	201.000	203.322

(in euro's)

7 Variabel onderzoek financiële begroting provincie Drenthe en landelijk

De financiële begroting (art. 7, 1b) bestaat uit:			Drenthe		Totaal Nederland	
			Aanwezig	Gemiddeld oordeel*	Aanwezig	Gemiddeld oordeel*
ten minste een overzicht van de baten en lasten (art. 7,3a): dit bevat ten minste (art. 17):						
1	a.1	per programma of programmaonderdeel de raming van de baten	100%		99%	
2	a.2	per programma of programmaonderdeel de raming van de lasten	100%		99%	
3	a.3	per programma of programmaonderdeel de raming van het saldo	92%		95%	
4	b.1	een overzicht van de geraamde algemene dekkingsmiddelen	92%		89%	
5	b.2	het geraamde bedrag voor onvoorzien	100%		85%	
6	c.	het geraamd resultaat voor bestemming, volgend uit de onderdelen a en b	100%		88%	
7	d.1	de beoogde toevoegingen aan reserves per programma	100%		71%	
8	d.2	de beoogde onttrekkingen aan reserves per programma	100%		71%	
9	e.	het geraamde resultaat na bestemming, volgend uit de onderdelen c en d	100%		90%	
ten minste de toelichting op de baten en lasten (art. 7,3a): dit bevat ten minste (art. 19):						
10	a.1	het gerealiseerde bedrag van het voorvorig begrotingsjaar	100%		90%	
11	a.2	het geraamde bedrag van het vorig begrotingsjaar na wijziging	100%		91%	
12	a.3	het geraamde bedrag van het begrotingsjaar	100%		98%	
13	b.1	de gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd	83%	2,6	61%	2,0
14	b.2	bij aanmerkelijk verschil met de raming van het vorig begrotingsjaar de oorzaken van het verschil	92%	2,5	62%	1,8
15	b.3	bij aanmerkelijk verschil met de realisatie van het voorvorig begrotingsjaar de oorzaken van het verschil	25%	2,3	13%	2,0
16	c.1	een overzicht van de geraamde incidentele baten	58%		34%	
17	c.2	een overzicht van de geraamde incidentele lasten	58%		36%	
ten minste de uiteenzetting van de financiële positie (art. 7,3b): dit bevat ten minste (art. 20):						
18	1.1	een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid per programma	92%		65%	
	2.	afzonderlijke aandacht wordt ten minste besteed aan:				
19	a.	de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	50%		30%	
	b.	de investeringen				
20	b.1	investeringen met een economisch nut	50%		33%	
21	b.2	investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijke nut	50%		38%	
22	c.	de financiering	83%		85%	
	d.1	de stand van de reserves				
23	d.1.1	de stand van de algemene reserve	92%		91%	
24	d.1.2	de stand van de bestemmingsreserves	92%		88%	
	d.2	het verloop van de reserves				
25	d.2.1	het verloop van de algemene reserve	58%		79%	
26	d.2.2	het verloop van de bestemmingsreserves	58%		79%	
27	e.1	de stand van de voorzieningen	92%		85%	
28	e.2	het verloop van de voorzieningen	58%		78%	
ten minste de toelichting op de uiteenzetting van de financiële positie (art.7,3b): dit bevat ten minste (art. 21):						
29	a.	de gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd	67%	2,5	61%	1,8
30	b.	een toelichting op belangrijke ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting financiële positie van het vorig begrotingsjaar	58%	2,6	40%	1,8

1 = onvoldoende, 2 = voldoende, 3 = goed

